

tur, quo celebrior evadat, et fructuosior. Insuper omnes Ordines ad Sacrificium Missae tanquam ad finem suum et scopum referuntur, quod omnium consummatio ac perfectio est.

CAPUT XII.

De ritibus in collatione sacrorum Ordinum observatis.

I. Inter sacros ritus in susceptione Ordinum ab Ecclesia praescriptos, et usitatos, pervetustus ille censeri debet, quo ii qui mox essent ordinandi, coram Episcopo genuflecterent, ab eoque sanctissimis precationibus sacerarentur. Ita vero necessariam Ordinandis duxerunt genuflexionem antiqui Patres, ut etiam Dominicis diebus, ac toto Paschali tempore, quo in genua procumbe-re nefas erat, prohibitumque ex canone XX. Nicaeno, suscepturos Ordines voluerint nonnisi genuflexione initiari. Est certe insuper et priscus ritus, ut nonnisi orationibus, multisque ad Deum fusis precibus Ordinatio celebretur, exemplo Apostolorum, qui passim *Orantes* memorantur, tum in Ordinatione Mathiae, tum septem Diaconorum, tum denique Pauli, et Barnabae, uti in Actibus Apostolicis videre est, cap. I. VI. et XIII. Oratio pro collatione Tonsurae quae incipit: *Oramus, fratres carissimi, Dominum nostrum Jesum Christum pro his famulis suis etc.* exceptis primis versiculis, extat tum in antiquo Romano Ordine apud Hittorpium, Titulo qui inscribitur: *Oratio ad capillaturam incidentam*, ubi fusior legitur conferendae Tonsurae ritus; tum etiam in perve-tusto S. Gregorii Sacramentario, ubi agit de Orationibus ad Clericum faciendum. Quantum vero ad ritum attinet detensionis capillorum quae Clericatum suscepturis rite ab Episcopo fieri solet, mos est haud dubie pervetustus Ecclesiae Romanae, ut Clericalis dignitas per comae Ton-suram tribuatur. Tonsuram autem ab omni minori Or-dine omnino distingui, aperte docet Ordo antiquus Ro-manus, atque antiquissima sexcenta Latinarum Ecclesia-

rum Pontificalia. Cur Clericorum, dum ordinantur, ca-pilli tondeantur docet Isidorus Hispalensis Lib. 2. *De Divinis Officiis* capite quarto. Est autem Clericis Tonsurae signum, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur, scilicet ut hoc signo in Religione vita resecentur, et criminibus carnis nostrae, quasi crinibus exuamur, atque inde innovatis sensibus, expoliantes nos iuxta Apostolum veterem hominem cum actibus suis induentes novum, qui renovatur in agnitione Dei: quam renovationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, ubi ipsa mens noscitur habitare. Sed egregie auctor Libri de Contemptu mundi num. 8. apud Augustinum, causam istam explicat: *In ea parte pilos capitum incidimus, in quo novam sapientiam, idest, Christum, inesse cognoscimus; per hoc signantes, malam terrenarum rerum sollicitudinem nostrae mentis oculos ad Deum contemplandum impedire.* Huc etiam spectat antiquorum mos in adoptionibus, per capillorum tonsionem perfici solitis: id enim effectum Tonsurae Clericalis egregie re-praesentat, ut per eam in familiam Dei transferamur, ad eius haereditatem vocemur, et lanquam speciales filii adoptemur.

II. Dum Clericus attundetur, haec verba pronunciat: *Dominus pars haereditatis meae et Calicis mei, tu es qui restitus haereditatem meam mihi.* Docet eruditissimus Estius in Libri quarti Distinctionem XXIV. §. VI. omnibus quidem Christianis commune esse oportere, Dominum partem habere, sed excellentiori modo debere id iis competere, qui sacris Officiis, et ministeriis consecrati sunt, non quo facultates suas relinquere cogantur, sed quemadmodum ex Divinis Litteris, sacris Canonibus constitutum est, ut penitus se abstineant a negotiis sae-cularibus, et moderatis opibus contenti, nihil amplius requirant iuxta illud Apostoli in Epistola II. ad Timo-theum capite secundo: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis saeclaribus.* Genuinus insuper in Tonsurae suscep-tione ejus formulae sensus est, ut Clericus his ver-bis Deum unicum suorum votorum scopum proponat, omnesque suas cogitationes, caeteris postpositis, in tui-

conus, sive alias Archidiaconi vice fungens, dicit eosdem ad ostium Ecclesiae, ipsumque ostium eos claudere, et aperire jubet. Qui ritus etsi desideretur in laudato Concilio Carthaginensi IV. Canone IX. habetur tamen in Sacramentario Sancti Gregorii. Codex Ratoldi apud Menardum, et Pontificale Corbeicense apud Morinum, ac Suessionense Monasterii Compendiensis apud Martenium, praescribunt, ut Archidiaconus ostium Ecclesiae tradendo, dicat: *Per hoc ostium traditur vobis ministerium, ut sitis ianitores Templi Dei, habeatisque potestatem recipiendi bonos, et reiiciendi indignos.* Tradito funis et pulsatio campanarum cuius meminere Pontificale Cameracense, Arelatense, Moguntinum duplex, Romanum manuscriptum, Antissiodorens, recentioris est instituti annos vix 500. superans. In ordinatione Lectorum consentiunt omnes antiqui Libri Pontificalis cum Concilio Carthaginensi IV. cuius canon octavus sic habet: *Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem ac vitam, atque ingenium. Post haec spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, et esto Lector verbi Dei, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris Officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverunt.* Quibus verbis semel prolatis, si plures ordinarentur, omnibus successive Codex tangendus praebebatur, aut saltem videndum ostendebatur, ut habet Pontificale Andegavense. De Exorcistis autem ita statuit Concilium Carthaginense IV. canone septimo: *Exorcista cum ordinatur accipit, de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, et commenda memoriae, et habe potestatem imponendi manus super energumenum sive catechumenum.* Ad verbum describit Sacramentarium S. Gregorii, ac plerique libri Pontificalis a P. Morino editi: quamvis Ordo Romanus, ac non pauci alii Rituales Libri eamdem formam habeant numero plurali conceptam: *Accipite, commendate memoriae, et habetote potestatem imponendi manus super Energumenos, sive Baptizatos, sive Catechumenos.* Scite admodum scribit Martenius Lib. I. de antiquis Ecclesiae Ritibus

cum Deum relaturum sibi persuadeat. Haec est mens Isidori Hispalensis Lib. 2. de Officiis Ecclesiasticis capite primo, qui Clericos vocari refert, eo quod, in sortem haereditatis Domini dentur, vel pro eo quod ipse Dominus sors illorum est, sicut de eis scriptum est, loquente Domino: *Ego haereditas eorum. Unde oportet, inquit, ut qui Deum haereditate possident, absque ullo impedimento saeculi, Deo servire studeant, et pauperes spiritu esse contendant, ut congrue illud Psalmistae dicere possint: Dominus pars haereditatis meae.* Mox sequitur ritus, quo Episcopus ex praescripto Romani Pontificalis, accipiens in manu Superpelliceum, imponensque iis, qui paulo ante attonsi sunt, ita singulis dicit: *Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, et sanctitate veritatis.* Est quidem verborum formula desumpta ex S. Pauli Epistola ad Ephesios cap. IV. versiculo XXIV.; cuius tamen nec Sacramentarium Gregorianum, nec Ordo Romanus, nec antiqui Libri Rituales ullatenus meminere. Eo propterea habitu hodie ab Episcopo candidati Clericatus induuntur, qui significet ipsos saecularis habitus servitute deposita, et sacrae Religionis habitu assumpto, novos homines esse oportere. Vitae enim novitatem, munditia candorem, et perseverantiae finem superpelliceum designat, ut verbis utar Stephani Tornacensis in Epist. CXXXIII. Huc spectat, quod scribit Honorius Augustodunensis Lib. I. De antiquo ritu Missarum cap. CCXXXIII. albis vestibus, seu superpellicieis vitae munditiem indicari: *Quia iustum est, ut Clerici in sanctitate, et iustitia Deo serviant.*

III. Ostiariorum ordinationis ritus ita describit Concilium Carthaginense quartum canonem nono: *Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari; ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcopus claves Ecclesiae de Altario dicens: Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clavibus recluduntur. Alios Libros Pontificales idipsum testantes memorare supervacaneum est. Postquam Episcopus claves tradidit Ostiariis, Archidia-*

cap. VIII. art. VIII. num. XIV. Acolytorum Ordinem aliis longe illustriorem, nobilioremque extitisse in Ecclesia praesertim Occidentali, utpote quorum ministerium circa incruentum Missae Sacrificium pene totum versatur: cum ipsorum Officium sit; *Luminaria Ecclesiae accendere; itemque vinum, et aquam ad Eucharistiam ministrare.* Quapropter in sua ordinatione in Concilio IV. Carthaginensi canone sexto statutum fuit, ut *Acolythus cum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat; sed ab Archidiacono accipiat Ceroferarium cum cereo, ut sciat, se ad accendenda Ecclesiae luminaria mancipari: accipiat et urceolum vacuum ad sugerendum vinum in Eucharistiam Sanguinis Christi.* Quo in canone illud notatu dignum est, nulla ab Episcopo proferri verba, cum haec instrumenta candidatis Acolythus porrigeantur, sed sui dumtaxat eos officii ab ipso Episcopo fuisse admonitos. Porro quamvis omnes antiqui Rituales Libri, ut testatur Morinus de Sacris Ordinationibus Part. III. Exercitatione XII. num. VIII. vellint utramque materiam ab Archidiacono tradi, ordo tamen vetus Romanus apud Hittorium diserte praescribit, Archidiaconum quidem materiam illam porrigitur, sed Episcopum formam pronuntiare. Quod Synodus Carthaginensis, Sacramentarium S. Gregorii, Ordo Romanus, priscique alii Rituales Libri *Ceroferarium* vocant, *Ceroferale* dicitur a Gregorio Turonensi in Libro de Gloria Confessorum, capite LXXIX.

IV. Sacri, et maiores ex communi Theologorum sententia, ideo tres postremi Ordines Subdiaconatus, Diaconatus, et Presbyteratus appellantur, quod proprius ad Altaris ministerium accendant, idest circa sacrum Domini Corpus in Eucharistia occupentur, atque aliquid agant, vel consecrando, vel dispensando, vel materiam subministrando. Quamquam enim omnes Ecclesiastici Ordines revera sacri sint; tres tamen isti peculiariter ob eam causam, et quasi per excellentiam sacri dicuntur. Antiquitus quidem Diaconatus, ac Presbyteratus tantum eo nomine censebantur, quibus postmodum circa finem sae-

culi XII. Subdiaconatus etiam est additus. Antiquam Ecclesiae legem esse, *ut nemo absolute ordinetur*, idest nisi certae alicui Ecclesiae adscribatur, in qua sacra ministeria obeat, et ex cuius redditibus, vel obventionibus alatur, ostendit eruditissimus Catalano tomo primo Conciliorum in Commentario Canonis VI. Chalcedonensis; cuius verba haec sunt: *Nullum absolute ordinari Presbyterum, aut Diaconum, nec quemlibet in gradu Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia Civitatis, aut Pagi, aut Martyrio, aut Monasterio, qui ordinandus est, pronuntietur. Qui vero absolute ordinetur, decrevit Sancta Synodus irritam haberi huiusmodi manus impositionem, et nunquam posse ministrare ad ordinandis iniuriam.* Eadem legere est in sequioris aevi Conciliis. Scite observat eruditissimus Auctor Hugo Menardus in Notis, et observationibus ad Librum Sacramentarium S. Gregorii Papae, orationes in Ordinatione Subdiaconi extare non modo in ipso S. Gregorii Libro, sed in plerisque aliis Ritualibus, ac praesertim in Ordine Romano, et in Codice Ratoldi. Quamvis Amictus vetus sit in Ecclesia vestimentum, quod primum capit, ac deinde humeris iniciitur, nullam tamen prisci Libri Pontificales, et alii Scriptores habent mentionem impositionis Amictus Subdiaconorum capit ab Episcopo faciende. Quamobrem putat Cl. Catalano eum ritum esse in Ecclesia recentem. Traditione manipuli in Ordinatione Subdiaconi, in plerisque antiquioribus Pontificalibus Libris manuscriptis desideratur. Antiquus Ordo Romanus quem saeculo octavo conditum plerique affirmant, de hac res loquitur: *Ut Episcopus det eis mappulas, dicendo: In vestitione harum mappularum subnixe te, Domine, precamur, ut hi famuli tui sic operentur in temporali conversatione, quatenus exemplo piorum Patrum in futuro mereantur perenniter gaudere. Per Dominum.* Mappula dicebatur passim olim manipulus, ut alibi diximus. Meminit quidem manipuli traditionis in ordinatione Subdiaconorum Pontificalē manuscriptum insignis Ecclesiae Moguntinae annorum circiter CCCC. Quoad Librum Epistolarum nullam mentionem faciunt, non solum Libri Pontificales

ante annos 500. scripti, sed etiam posteriores. Tam al-
tum silentium est argumentum evidens, Subdiaconos
antiquitus Epistolam in Synaxi, sive publico Ecclesiae
coetu ex officio non legisse. Id diserte testatus est ante
annos octigentos Amalarius Libro primo de *Officiis*, ca-
pite undecimo.

V. *Impositio manus Episcopi super caput Diaconi*, tam in *Sacramentario Sancti Gregorii*, quam in *Ordine antiquo Romano*, et in pluribus *Pontificalibus* etiam post
annum Christi millesimum, facienda certe praescribitur
initio ordinationis ipsorum Diaconorum. *Diaconus*, in-
quit S. *Gregorius*, cum ordinatur, solus *Episcopus*, qui
cum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non
ad *Sacerdotium*, sed ad ministerium consecratur. Idem ha-
bet *Ordo Romanus*, qui tamen numero plurali loquitur.
Manus impositio tactu corporali ex ritu ab Apostolis introducto fieri ab Episcopo debet, cum oratio super caput effunditur ordinandi Presbyteri, seu Diaconi; ut docet nos inter alios priscos Pontifices, *Gregorius IX.* in capite *Presbyter*, extra de *Sacramentis non iterandis*. *Simeon Thessalonicensis* in *Libro de Sacris Ordinationibus* capite
quarto memoratum ritum enarrat in hunc modum: *Dia-
conus suscipit supra caput Episcopalem dexteram, quae de-
monstrat gratiae adumbrationem, et illius a Christo parti-
cipationem, quandoquidem et ipse Apostolis manus impo-
suerit*. Inter Latinos Scriptores ea de re ita disserit An-
gelicus Doctor III. Parte, Quaestione LXXXIV. art. IV.
*Impositio manuum in Sacramentis Ecclesiae fit ad signifi-
candum aliquem copiosum gratiae effectum, quo illi, quibus
manus imponuntur, quodammodo per quandam similitudi-
nem constituantur ministri, in quibus copia gratiae esse de-
bet. Et ideo manus impositio fit in *Sacramento Ordinis*, in
quo confertur quaedam excellentia potestatis in *Divinis My-
steriis*. Dari alicui potestatem per manus impositionem,*
compertum habemus ex *Libro Numerorum* capite XXVII.
ubi Deus Moysi ita praecepit: *Tolle Josue filium Nun vi-
rum in quo est Spiritus, et pone manum tuam super eum,
et dabis ei praecepta cunctis videntibus, et partem gloriae*

*tuae (potestatis nimirum qua pollebat Moyses in popu-
lum), ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel. Post
recitatas Orationes praescriptas ad consummandum Dia-
conatus officium, dari unicuique stolam, vel primis sae-
culis consuevit, compertum habemus ex *Sacramenta-
rio Sancti Gregorii*, in quo quidem sub hac verborum
formula traditur: *Per hoc signum vobis Diaconatus Offi-
cium humiliter imponimus, ut firmamentum mensae divinae
tanquam sustentacula columnarum esse possitis, et praecones
Regis caelestis irreprehensibiles existere mereamini. Acce-
ptam in sua ordinatione stolam per annum integrum diu
noctuque a Diaconis gestabatur. Constat insuper ex an-
tiquo Romano Ordine apud Hittorpium ultimum ritum
Ordinationis Diaconorum esse Dalmaticae traditionem;* sic enim inquit: *Cum vero consecrati fuerint, induantur
Dalmatica. Idipsum quoque habet Pontificale manuscrip-
tum S. Cornelii Compendiensis ad usum Ecclesiae Sues-
sionensis et Pontificale Moguntinum. Ritus tradendi Li-
bri Evangeliorum praescribitur ab Ordine Romano, ut
Diaconis *Det Evangelium*, dicens: Accipe potestatem le-
gendi *Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro
defunctis, in nomine Domini*. Haec Libri Evangeliorum
porrectio non fuit in usu apud Ecclesias universas, cum
eius ritus, memoria apud Sanctum Isidorum, Amalarium,
Alcuinum, et Rabanum non inveniatur. Varia olim fuit
formula qua *Episcopus utebatur*, cum *Evangelii librum Diacono* traderet. Pontificale Anglicanum Monasterii
Gemmeticensis hanc exhibet: *Accipe istud volumen
Evangelii. Lege, et intellige, et aliis trade, et tu opere
adimple*.**

VI. *Ordinationem Presbyterorum ab impositione ma-
nuum incipiunt omnes antiqui Libri Pontificales*, cuius
ritum ita describit Concilium Carthaginense IV. canone
tertio: *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente,
et manum super caput eius tenente, etiam omnes Presbyteri,
qui praesentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi su-
per caput illius teneant. Eadem habet Sacramentarium
S. *Gregorii*, Ordo Gelasianus, vetus Ordo Romanus,*

Egberti Eboracensis Episcopi Pontificale, prisci omnes recentesque Libri Pontificales. Ad hanc manus impositionem, quam cum Presbyteris adstantibus super Ordinandum caput facit Episcopus, forte spectant illa Apostoli verba in Epistola prima ad Timotheum. capite quarto: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.* Cur Diacono solus Episcopus manum imponat, Presbytero autem Episcopus una cum aliis Presbyteris, rationem indicat memoratum Concilium Carthaginense, canone quarto; quia nimur Diaconus non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur, Presbyter autem ad Sacerdotium; et proinde a compresbyteris velut in consortium paris dignitatis assumitur. Sane adnotandum hic illud puto, solam manus impositionem ab Episcopo factam, essentialē esse, cum ipse solus sit Ordinationis minister: adstantes autem alii Sacerdotes ideo simul manus imponunt, non ut Ordinem conferant, inquit Sanctus Bonaventura, sed ut eo ritu gratia communionis significetur, quae in Ordine Sacerdotali confertur, et per Sacerdotem administrari debet. Haec ergo manus impositionis, quam alii Presbyteri faciunt, solemnitas, non necessitatis est. Ut autem pateat, eam impositionem manum non esse sacramentalem, praecipuum argumentum est, quod Presbyteri manus imponentes, nulla verba proferunt: hoc enim ostendit, ipsos, cum formam non exhibeant Ordinationis, nec materiam exhibere. Huic Latinorum ritui respondet apud Graecos salutatio, quam Presbyteri Presbyteris, Diaconi Diaconis, de novo consecratis exhibent.

VII. Ritus apponendae stolae Presbyteris in eorum Ordinatione, habetur in antiquo Romano Ordine cum eadem verborum formula nostri Romani Pontificalis; item in vetustissimis Pontificalibus Egberti Eboracensis Archiepiscopi, et Anglicano Monasterii Gemmeticensis: in quibus, dum Episcopus dat stolam Presbytero, ita inquit: *Stola iustitiae circumdet Dominus cervicem tuam, et ab omni corruptione peccati purificet Dominus mentem tuam.*

Statim stola collo Presbyteri in modum Crucis apposita, consequenter casula tamquam vestis Sacerdotalis ipsi datur; eiusque ritus perspicue meminit Ordo Romanus, sic inquiens: *Hic vestiat eum casula, dicens: Stola innocentiae induat te Dominus.* Meminit et casulae traditionis in suo Sacramentario S. Gregorius. Supervacaneum est de eo ritu alios Pontificales Libros referre, cum in Concilio Toletano IV. quod habitum est anno DCXXXVI. Canone XXVII. diserta mentio sit de orario, seu Stola, ac planeta in Ordinatione Presbyteri adhibita. Post casulae traditionem Presbyteris benedictio ab Episcopo datur. Hymnus *Veni Creator Spiritus*, non videtur antiquitus in Ordinatione Presbyteri usurpatus, cum, nullam illius ritus mentionem faciant Pontificales Libri ante annum millesimum exarati. Verum in Pontificali insignis Ecclesiae Noviomensis, quod ante annos quadringentos scriptum putatur, ubi de manuum Sacerdotis consecratione agitur, ipsum hymnum *Veni Creator Spiritus etc.* praemitti legimus, quemadmodum et in Pontificali Ecclesiae Moguntinae.

VIII. Quam sit antiquus in Ecclesia tam Latina, quam Graeca ritus ungendi sacro oleo manus Presbyteri, luctulentissimum testimonium habemus in Sacramentario S. Gregorii, ubi etiam haec verborum formula exhibetur: *Consecrant manus istae, quae sumus Domine, et sanctificantur per istam unctionem, et nostram benedictionem, ut quaecumque benedixerint, benedicta sint, et quaecumque sanctificaverint, sanctificantur.* Sancto Gregorio concinit velut Ordo Romanus, ex quo desumpta est Rubrica, et verborum formula nostri Romani Pontificalis. Multae vero rationes sunt, propter quas Ecclesia hanc unctionem adhibuit. Primo quidem, ut veteris Testimenti Sacerdotum unctionem imitaretur, nostrosque Sacerdotes non esse illis inferiores, sed longe excellentiores, ut demonstrat S. Leo in Sermone VIII. de Passione Domini, ubi ita inquit: *Nunc etenim et ordo clarior Levitarum, et dignitas amplior seniorum, et sacratior est unctionis Sacerdotum.* Secundo, ut misericordiam, et pietatem, quam er-

ga alios Presbyteri adhibere debent exprimat; et ut non solum activae vitae incumbant, sed etiam bonis manum operibus populis praefulgeant; uti fuse explicat S. Gregorius Magnus in I. Regum cap. IV. *Habeat Sacerdos in unctione sua oleum, habeat misericordiam abundantem, quae sibi virtutibus aliis preferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem Sancti Spiritus in se nutrit, lucere vehementer aliis per verbum possit. Habeat nihilominus oleum medicinae, sapienter disponet, qualiter peccatorum foctores tergit, et aegras mentes saluti restituat.* Tertio ex eodem Gregorio, ut soli Christo deserviendi causa Sacerdotes principes se constitutos esse sciant, ideoque se Christo similes factos esse, Christo confirmatos, et Christi loco constitutos intelligant. Quarto, ut docet Amalarius Fortunatus Lib. II. de Ecclesiasticis Officiis cap. XIII. *Ut Sacerdotum manus mundae sint ad offerendam hostiam Deo, et largae ad cetera officia pietatis.* Post sacram Presbyterorum unctionem tradit Episcopus Ordinatis Calicem cum vino, et patenam cum oblata dicens: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini. Amen.* Exhibit hanc formulam vetus Ordo Romanus. Documentum hoc esse potestatis acceptae et pignus exercendae, docet Hugo a S. Victore Libro II. de Sacramentis, Parte III. cap. XII. *Accipiunt, inquit, et Calicem cum vino, et patenam cum hostiis de manu Episcopi; quatenus his instrumentis potestatem se accepisse agnoscant placabiles Deo hostias offerendi.* Eodem modo loquitur Magister sententiarum Lib. IV. Distinct. XXIV.

IX. Presbyteri, et Episcopi recens ordinati simul cum Episcopo ordinante Missam celebrant, et consecrant, et de sacrificatis participant: eo tamen discrimine, ut Presbyteri Sacrificio adstant genuflexi, et ab Altari dissiti. Episcopus autem, consecratione sua peracta, Altari coniunctus adstat non secus ac consecrans, unicam Hostiam ambo consecrant, et de ea participant. Stantes insuper, non ut fit hodie genuflexos, communicasse Ordinatos, probant Isacius Habertus in Notis ad Pontificale Graeco-

rum pag. 220.; Henricus Valesius, in Notis ad Eusebium Lib. VII. cap. IX.; et Joannes Thiersius, gallica Dissertatione de Altaribus. Ex praesenti demum Rubrica cautum est, ut Ordinati priusquam Communionem sumant, manum Episcopi Hostiam tenentem osculentur. Cuius ritus diserte meminit manuscriptum Pontificale Romanum Bibliothecae Colbertinae. Sciendum insuper ex Gulielmo Durando Lib. II. Rationalis, capite X. quod Ordinator Episcopus Ordinatum quidem in Sacerdotem communicans, osculabatur, Diaconus vero, vel Subdiaconus communicantes manum Episcopi ordinatoris osculabantur. Velus et illa fuit haud dubie in Ecclesia consuetudo, ut dum Sacerdos Eucharistiam preeberet, minister dextera manu tenens vas cum vino, vel aqua, sinistra vero mappulam, aliquanto post Sacerdotem pergens, purificationem et mappulam, ad os abstergendum, communicantibus exhiberet. Episcopus praeterea lotis manibus, stans in cornu Epistolae inchoat in cantu: *Jam non dicam vos servos, sed amicos meos etc.* Desumpta sunt haec Episcopi verba ex sermone quem Unigenitus Dei ex hoc mundo migratus ad Patrem, ad Discipulos suos habuit, ut videre est in capite XV. Evangelii S. Joannis. Afferuntur ea quidem verba in manuscripto Pontificali Vaticanane Bibliothecae, et in aliis quibusdam Pontificalibus. Sane quanta sit Sacerdotum dignitas abunde verba ipsa significant, dum Christus Dominus Apostolos suos, quos Sacerdotes ordinarat, non servos, sed amicos vocavit. Constat insuper ex variis Pontificalibus Libris consueuisse Presbyteros ante suam Ordinationem Fidei Symbolum recitare, ob eam rationem, quod illud praedicare populo debent. Quamvis in antiquioribus Pontificalibus Libris ritus promittendi Episcopo obedientiam minime appareat, reperitur tamen in plerisque ab annis circiter DCC. scriptis, non quidem in fine Missae, sed initio Ordinationis. Verum in quibusdam Ecclesiis non solum Presbyteros, verum et quosvis Clericos Episcopo obedientiam cum iuramento promisso, colligi potest ex Epistola Decretali ad Praepositum, et Capitulum Placen-